

בבא בתרא נ"ז

עד שחתם בשטר מת ואחיו בא עם אחד לקיים את חתימתו
למדנו במשנה, ששלשה אחין המעידים על חזקה ואחד מצטרף עמהם, הרי אלו שלש עדויות והן עדות אחת להזמה. מביאה הגמרא מעשה, בשטר שהיו חתומים עליו שני עדים. ואחד מהם מת והמלוה היה צריך לקיימו⁵³⁸, ואחיו של העד הקיים בא עם אדם אחר להעיד שהחתימה היא חתימת ידו של העד המת.

ורבינא סבר לומר, שהדין הוא כמו שאמרו במשנתנו ששלשה אחים ואחד מן השוק שמצטרף עמהם הם שלש עדויות ומעידים על חזקה של קרקע אחת. אפילו ששני אחים פסולים לעדות אחת, ואינם חשובים אלא כאחד בעדות קרקע אחת, מאחר שזה אינו מעיד על אותה שנה שזה מעיד⁵³⁹. וגם כאן העד החי מעיד על החתימה שלו, ואחיו מעיד על חתימת יד המת.

רב אשי אמר שאינו דומה מפני שבשטר זה יוצא ע"פ שני האחים שלשת רבעי הממון ובמשנה. במשנה לא יוצא כל הממון פחות רבע על פי האחים, מפני שכל אחד מהם מעיד על שנה אחת ביחד עם עד אחר. אבל בשטר זה שמקיימים אותו בשני עדים, שאחד מהם הוא אחיו של העד החתום בשטר, והוא מקיים את חתימת העד המת. ומוציאים את חצי הממון על פי עד השטר הקיים שמעיד על המנה שבשטר. ואת רבע הממון על פי אחיו שמקיים את חתימת המת ביחד עם אדם אחר. ונמצא שמוציאים על פי שני אחים את כל הממון פחות רבע⁵⁴⁰ ⁵⁴¹, וכמו שמוציאים את שלשת רבעי הממון על פי עד אחד. והרי "על פי שנים עדים יקום דבר" חצי דבר על פי עד אחד, וחצי דבר על פי העד השני.

538 אם העד לא מת כ"א מעיד לבדו על חתימת ידו ונאמן לומר זה כת"י כמו ששנינו בכתובות, וחכמים אומרים א"צ לצרף עמהם אחר ונאמן לומר כתב זה די. ואמרו בגמ' לדברי חכ' על מנה שבשטר הם מעידין, אבחנו ראינו את המלוה וחתמנו ודי בשנים ולא צריך אחד מהם להעיד על חברו. וכשמת אחד מהם אמרו שצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת יד המת, והחי יעיד לבדו על חתימת ידו. אבל העד החי לא יצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת המת, שכיון שהם מעידים על מנה שבשטר זה שיאמר הוא כתב ידי חצי הממון יוצא על פיו שהוא לבדו מעיד על חתימתו. וכשהוא מצטרף עם אחר להעיד על חתימת המת יוצא על פיו רבע נוסף של הממון ונמצא שיוצא על פיו שלשת רבעי הממון. ומהכתוב "על פי שנים עדים יקום דבר" אנו צריכים שיצא חצי דבר על פיו של אחד מהעדים. וכשאחד מהעדים מת העד החי אינו יכול להצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד המת, אלא צריך שנים מן השוק להעיד עליו. רשב"ם.

539 רשב"ם.

540 והטעם שהתורה פסלה קרובים בעדות אחת הוא מפני שאינם חשובים אלא כאיש אחד, ולגבי חזקת שלש שנים הם כאיש אחד שהרי איש אחר שמצטרף עמון מועיל בשלשתם אם הוא ראה את החזקה שלש שנים. אבל בשטר אם האחים נחשבים כאחד נמצא שעד אחד מגבה שלשה חלקים ועד אחד רבע ולא נקרא "על פי שנים עדים". רשב"ם.

541 ואע"ג שיש לכך תקנה כמו שאמרו בכתובות שאם מת אחד מן החתומין ואין שנים מן השוק להעיד עליו יכתוב את חתימת ידיה על חספא ויורוק בבי"ד, אלא שרבינא רצה לומר שבלא זה אחיו יכול להעיד. ודימה זאת למשנתנו. תוס'.

אלו דברים שיש להם חזקה

אלו מיני תשמישים שאם אדם משתמש בשל חברו

שלוש שנים וחברו לא מיחה בו, יש למחזיק חזקה,

ויכול לטעון אתה נתתו לי לתשמיש זה במתנה או מכרתו לי⁵⁴². ואלו דברים שאין

להן חזקה: היה מעמיד בהמה בחצר⁵⁴³, תנור, ריחים, וכיריים, שהם מטלטלין

וכן ריחים בריחים של יד, ומגדל תרנגולים, ונותן זבלו בחצר אינה חזקה. אבל

עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים, הרי זה גדר והרי זו חזקה ויכול לטעון

לקוח הוא בידי על כל מקום תוך המחיצות שעשה. הכניס תרנגולין לתוך הבית,

של חברו שלוש שנים כיון שאדם מקפיד ואם לא מיחה הפסיד דודאי על פיו עשה

וברשותו. עשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה, וכן לתנור וכן לכיריים

וכן לריחים, הרי זו חזקה.

גמרא

כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חברו קנה כל הגמרא הבינה, שהמשנה מדברת באדם

שלא קנה בנכסי הגר לא קנה בנכסי חברו

אחר שאינו בן החצר, ואומרת שחזקתו

אינה חזקה. שואלת הגמרא, מה ההבדל במה ששנינו שבהעמדת בהמה בלא

מחיצה אינה חזקה, ובסיפא שבעשיית מחיצה קנה⁵⁴⁴? אמר עולא, כל פעולה

שקונה בחזקה בנכסי הדר כגון עשיית מחיצה, ועדר בה מעט, בנכסי חברו

קנה⁵⁴⁵. כל שאילו בנכסי הגר לא קנה כגון חזקה רעועה⁵⁴⁶, גם בנכסי חברו לענין

חזקת שלוש שנים אינה חזקה להיות במקום עדי מכירה, שהרי לא עשה כלום.

וק' מניר שאינו חזקה בחז' ג' שנים ובנכסי הגר הקשה רב ששת, האם אומרים כלל

קנה ומאכילת פירות שאינה קונה בנכ' הגר

זה שבו מדמים את חזקת שלוש שנים

542 כגון מה שאומרים לקמן שיש תשמישים קבועין שאדם מקפיד עליהן אם נעשים שלא ברשותו, ובשלש שנים היא חזקה כמו שא' בבורות שיחין ומערות ובית השלחין שכיון שהוא קביעות תשמיש הוא כמחזיק בגופה של קרקע חברו דמי והיא חזקה בשלש שנים. ור"ח פירש אלו דברים שיש להם חזקה כאשר כבר פירשנו. ואינו ברור אלא המשנה מדברת על אלו ששנו לקמן שאם הוא על מה ששנו לעיל והמסקנא של המשנה לעיל היא אריכות לשון בלא צורך. ועוד שלקמן שנינו דברים רבים שיש להם חזקה. כללו של דבר בכל אלו יש להן חזקה ששנינו במשניות עד סוף הפרק מדובר בחזקת שלוש שנים כמו שמוכח בכרייתא, בא לפני רבי חייא אמר לו יגעת בני יגעת. רשב"ם

543 כל אלו דברים מיטלטלים הן ואינם תשמיש של קביעות ואין בעל חצר מקפיד עד ד' וה' שנים ולכן אין לו חזקה לומר מדוע לא מחית, שיאמר לו בעל החצר לא חששתי למחות שלא החזקת בגוף הקרקע כמו שאנשים מחזיקים ולא הפסדתי דבר ועכשיו אני מקפיד. רשב"ם.

544 הרי ודאי שבני חצר מקפידים על איש נכרי שיביא לכאן את בהמותיו וממה שלא מיחו ראייה שודאי הקנו לו מקום בחצר זה להעמיד את בהמותיו ומדוע אין לו חזקה. רשב"ם.

545 וה"ה בקונה מחברו ואמר לו לך חזק וקני והלך והחזיק בה היא חזקה אבל הקנין הוא ע"י המעות או המתנה. אבל מה ששנינו בסיפא הכניס תרנגולים לתוך הבית שהוא חזקה בנכסי הגר אינה חזקה. ורב ששת לא הקשה משם על הכלל משום שהקשה קושיות טובות יותר. ויש מפרשים שהכניס תרנגולין גם היא חזקה בנכסי הגר, שהוא נעל שנעל את הדלת בפניהם. וקשה שנעילת דלת אינה חזקה שאינו דומה אלא למבריה ארי, ונעל דלת בבנין מדובר שעשה דלת או סתימה. רשב"ם.

546 והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו ואמר לו לך חזק וקני והלך והחזיק בחזקה רעועה שלא קנה, כגון העמדת בהמתו או תנור וכיריים. שאין זה נעל וגדר שלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע. רשב"ם.

שתלוי בקפידא, לחזקת קנין נכסי הגר שתלוי בתקון הקרקע? הרי שנינו לעיל, שמי שחרש בלא שזרע לדברי הכל בנכסי חברו אינה חזקה בחזקת שלש שנים⁵⁴⁷, ובנכסי הגר קנה אפילו אם עדר בה מעט. וכן מצינו הבדל שאם המחזיק אכל פירות שלש שנים נחשב לחזקת ג' שנים, ובנכסי הגר לא קנה בלקיטת הפירות⁵⁴⁸?

ר"נ א' בשם רבה ב"א שכאן מדובר באלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, באיש בחצר השותפים שאינו בן החצר שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים,

אין הבדל בין הרישא ובין הסיפא והחזקה היא חזקה. מפני שאין בני החצר מניחים לנכרי להשתמש את התשמישים האלו בחצרם, אלא אם כן נטלו מהם רשות. ואם לא מוחו בתוך שלש שנים, היא חזקה. וכאן מדובר בחצר השותפים שאינם מקפידים בהעמדה בלא מחיצה, אבל הם מקפידים על העמדת מחיצה⁵⁴⁹. ואחד מן השותפים העמיד בהמותיו ותנור ואשפה שלו בחצר ג' שנים ולא מוחו בו⁵⁵⁰. ובהעמדת בהמותיו של השותף בלא בנין אינה חזקה.

השותפים שנדרו הנאה זה מזה שואלת הגמרא ממה ששנינו במשנה בנדרים, אסורים להכנס לחצר השותפין שנדרו הנאה זה מזה

לחצר⁵⁵¹. מפני שכל זמן שלא חלקו את החצר כל אחד נכנס בחלק חבירו ועובר באיסור "לא יחל דברו" שהרי הוא נהנה מחבירו כשעומד בחצרו, ומכאן ששותפים מקפידים בעמידה⁵⁵²? ומביאה הגמרא שלש אופנים לתרץ שאלה זו. רב נחמן אמר בשם רבה בר אבוח, במשנה מדובר ברחבה שאחורי בתים שאינו מקפיד כל כך בהעמדה בלא עשיית מחיצה אלא רק בעשיית מחיצה, אבל בחצר שלפני הבתים שצריך בה מקום פנוי לביאה ויציאה, מקפידים בהעמדה אף בלא מחיצה.

547 מפני שהכל תלוי באכילת הפירות שאם יחרוש ולא יאכל אין בעל הקרקע מפסיד שהרי הוא יורע ואחר כך יאכל. רשב"ם.

548 שאין זה נעל וגדר כמו שאמרו לעיל האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא לא קני. רשב"ם.

549 אין להקשות שאמרו כאן שהיכן שהם מקפידים קנה, והרי לעיל אמרו ששותפים אינם מחזיקים זה על זה שלפעמים האחד מניח לחברו להשתמש לחברו ג' שנים ואח"כ הוא ישתמש. מפני שיש לומר כאן שירד לחציה וכאן שירד לכולה, לצד זה או לצד האחר כמו שאמרו לעיל. ועוד נראה שיש לחלק בין שדה לחצר שכאן מדובר שבתים אלו פתוחין לחצר זה שכיון שהוא יוצא ונכנס דרך החצר הוזה כשמקפידים אינו מניח לו לעשות את זה אם לא קנה ממנו. תוס'.

550 וסתם חצר הוא לכניסה ויציאה הוא ולא להעמיד בהמותיו וחפציו זמן מרובה. ובהעמדת בהמותיו בלא בנין אינה חזקה ששותפים לא מקפידים זה על זה עד שיצטרכו לאותו מקום, וכשירצו יקפידו ויטלק זה חפציו, ואין לו חזקה בשתיקתן. רשב"ם.

551 אסור ליכנס בחצר. בגמ' בנדרים העמידו את המשנה בין בחצר שיש בה דין חלוקה בין אין בה. ואע"ג שבאין בה דין חלוקה השותף אינו יכול למחות בו מלהכנס בחצר הוא יכול לאסור עליו, כמו שהמשכיר בית לחברו יכול להקדישו אפ' שאינו יכול למחות ביד שוכר מלהכנס בו. וקשה במה הוא שונה מבעל חוב שאם הקדיש שדהו בעל חוב בא ולוקחה. ומשום מה שרבי אבוח אמר, שמוסיף דינר שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון. וי"ל שבבע"ז גוף הקרקע יוצא מתחת יד המקדיש, אבל במשכר גוף הקרקע אינו יוצא מתחת יד המשכיר לעולם. תוס'.

552 שאם אינם מקפידים מותר לעמוד בחצר חבירו אע"פ שהוא מודר ממנו הנאה, שכיון שלא מקפידים בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו. רשב"ם.

ר"פ אמר כאן וכאן בחצר השותפים יש שמקפידים רב פפא אמר, גם משנתנו וגם
יש שלא בממון לקולא באיסודא לחומרא

השותפין. ויש מי שמקפיד בהעמדה בלא עשיית מחיצה, ויש מי שאינו מקפיד.
בממון הולכים לקולא, יש לומר ששותפים אינם מקפידים זה על זה, ומותר
לשותף להעמיד בהמותיו בלא קבלת רשות, ולכן העמדה אינה חזקה⁵⁵³. ובאיסור
הולכים לחומרא, ושותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר שמא הם מאלו
שמקפידים על כך, וספק איסור דאורייתא לחומרא.

רבינא אמר שותפים לא מקפידים והמשנה כר' רבינא אמר, לעולם שותפים לא
אליעזר שאמר ויתור אסור במודר הנאה
מקפידים בהעמדה בלא עשיית מחיצה,
ולכן העמדה בלא מחיצה אינה חזקה, והשותפים שנדרו הנאה מותרים להכנס
לחצר השותפים⁵⁵⁴. והמשנה בנדרים שאוסרת לשותפים שנדרו הנאה בכנס לחצר
השותפים, היא דברי רבי אליעזר שמחמיר בנדרים ואומר בברייתא שאפילו ויתור
אסור במודר הנאה⁵⁵⁵, ולכן אף שבדרך כלל לא מקפידים בהעמדה כאן מחמיר
ואוסר.

ר"א' משם ר"ב בכל שותפים מעכבים חוץ אמר רבי יוחנן משם רבי בנאה, בכל תשמיש
מכביסה שאין דרך בנוי להתבזות בכביסה
קבוע בחצר כמו העמדת בהמות תנור
וכיריים שממעטים את אויר החצר, השותפים מעכבים זה את זה. חוץ מן הכביסה,
שאינן דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה. שחכמים תקנו חכמים ששותף
יעשנה בחצר בעל כרחם של שאר השותפים, מפני שאם הנשים יעשו את הכביסה
בנהר, הן צריכות לעמוד שם יחפות לגלות שוק לעמוד בנהר.

"ועוצם עיניו מראות ברע" שאינו מסתכל דרש רבי חייא בר אבא על הכתוב בישעיה :
בנשים בשעה שעומדות על הכביסה
"וְעָצַם עֵינָיו מִרְאוֹת בָּרָע", זה שכשהוא הולך
על שפת הנהר אינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה. ושואלת הגמרא
את מי הכתוב משבח?, ומשמע שאם אינו נוהג כך אינו לא צדיק ולא רשע. הרי

553 והיא קולא שאנו מתירים לזה להעמיד שם בהמותיו בתם אפ' שלא נטל רשות מחבירו ובמקום אחר אמרו
ששואל שלא מדעת גולן וכאן יכול להכניס בהמותיו בלא דעת. ולכן אינה חזקה שהרי לא קפדי והשותף יכול
לומר לחברו המחזיק אני מאלו שלא מקפידים ולכן שתקתי ואין חזקתך חזקה ואם רצונך להחזיק הבא ראה שאני
מאלו שמקפידים. שבכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה אינה חזקה. רשב"ם.

554 משמע שלכו"ע אנשים מקפידים על דריסת הרגל, שאפי' רבינא לא אמר אלא בשותפין. מוקשה ממה
ששנינו במשנה במגילה, אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין
בהן אוכל נפש. והקשו בגמ' שבדריסת הרגל לא מקפידים. ומפרש ר"ת ששם משמע לגמרא שהמשנה מדברת
בבקעה שלא מקפידים בה על דריסת הרגל, שאם הוא בחצר שמקפידים בה אפילו מודר מאכל אסור, שכיון
שמקפידים אם כן כיוצא בו משכירים. והרי שנינו במשנה בפרק אין בין המודר שכיוצא בו משכירים אסור אפילו
כלים שאין עושים בהן אוכל נפש. והקשו כיון שמדובר בדריסת הרגל בבקעה שלא מקפידים, מדוע אפילו מודר
הנאה אסור?, והיה יכול להקשות כלים הא לא קפדי. תוס'.

555 כמו בעה"ב שמודר הנאה מחנוני ושלה לו פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה והחנוני הוסיף
לו אחד או שנים. בעה"ב אסור להנות ממה שהחנוני ויתר לו, שהיא מתנה. ואפילו שהחנוני מוסיף כך גם לשאר
הקונים. והכמים מתירים מפני שהוא מוסיף זאת בשביל המקח על החשבון הקצוב לפרוטה. שהרי אילו לא היה
לוקח ממנו בדמים החנוני לא היה נותן לבעל הבית כלום. רשב"ם

אם יש דרך אחרת והוא הולך על שפת הנהר, אפילו שהוא עוצם את עיניו הוא רשע!⁵⁵⁶ ואם אין דרך אחרת, אפילו אם הוא מסתכל דרך הליכתו הוא אנוס!⁵⁵⁷ עונה הגמרא, לעולם שאין דרך אחרת, ובכל זאת הוא צריך לאנוס את עצמו, ולהטות את עיניו בכח לצד אחר. והכתוב משבחו שאם הוא עושה כך הוא חסיד.

חלוק של ת"ח שאין בשרו נראה
טלית של ת"ח שאין חלוקו נראה

שאל רבי יוחנן את רבי בנאה כיצד חלוק של תלמיד חכם? אמר לו, כל שאין בשרו נראה מתחתיו, והוא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף. וכיצד טליתו של תלמיד חכם, שמכסה על כל הבגדים? כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח.

שולחן של ת"ח שני שלישי גדיל
ושלישי גלאי וטבעתו מבחוץ

שלחן של תלמיד חכם כיצד? שני שלישי רוחב השלחן מכוסה במפה מצד האוכלין לקנח את פיהן ולתת עליה את הפת, ושליש החיצון מגולה להניח עליו קערות וכוסות שלא ילכלכו את המפה, והאוכלים יתבזו⁵⁵⁸, ועליו קערות וירק. וטבעתו מבחוץ, הטבעת של השלחן שהיו רגילים לעשות בשפתו לתלות בו יהיה מבחוץ ולא מצד האוכלין. שואלת הגמרא, הרי שנינו בברייתא, טבעתו מבפנים, בצד הסמוך לו? עונה הגמרא, כשיש תינוק שיושב לאכול אצל אביו צריך להניח את השלחן כשהטבעת מבחוץ, כדי שהתינוק לא ישחק בה. וכשאין תינוק הטבעת מבפנים, כדי שהשמש לא יכשל בה. או שנאמר, שמדובר כשאין תינוק, כאן כשיש שמש והיא מבפנים שלא ינזק כאן כשאין שמש הטבעת מבחוץ כדי שהאוכלים לא יוזקו בה⁵⁵⁹. או שנאמר שמדובר כשיש שמש, כאן ביום הטבעת תהיה בחוץ מפני שהשמש יכול להזוהר, ובלילה הטבעת בפנים כדי שהשמש לא יכשל בה.

ושולחן של עם הארץ דומה למדורה וקדרות מקיפות אותה, כמו מדורה שמוקפת קדירות והאש באמצע ואף כאן המפה והלחם באמצע והקערות סביב.

מטה של ת"ח אין תחתיה אלא סנדלים א
מטה של תלמידי חכמים כיצד? כל שאין דבר תחתיה. שהרי אמרו בפסחים אוכלין תחת

המטה אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן, אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים⁵⁶⁰. שמניחים שם אותם עד ימות הגשמים כשיצטרך להם. ושל עם הארץ דומה לאוצר בלוס, שהם מניחים כל דבר תחת מטתם, מאכלים וכלים.

556 שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן חולין (דף מד:): הרחק מן הכיעור.

557 ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב לעצום עיניו ומכך שהכתוב משבחו נשמע שצריך לעצום עיניו.

558 ויש מפרשים שלישי גלאי באמצע, שני שלישי גדיל דהיינו מפה מבחוץ ומבפנים כל סביב השלחן, ואמצעיתו מגולה. גדיל נקראת המפה על שם שהיא ארוגה והוא לשון צח. רשב"ם.

559 אבל כשיש שמש יעשה מבפנים מצד היושבין ולא מבחוץ שיכולים להזוהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוא הולך והן יושבים. רשב"ם.

560 דרך לנעול מנעלים בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל הטיט.

